TREVIRANUS, L. C

J. C. H. Scholz

DE
DELPHINIO ET AQUILEGIA
OBSERVATIONES,

QUAS,

MUNIA PROFESSORALIA IN HAC ALMA MUSARUM SEDE INGRESSUS

HERBARUM STUDIOSIS

OFFERT

LUDOLPHUS CHRISTIANUS TREVIRANUS,

MED. ET PHIL. D. BOT. P. P. O. HORT. BOT. DIR. SOCIET. SILES. PRO COMM. PATR. NAT. SCRUTAT. BEROL. MEGAPOLIT. PHYSIOGRAPH. LUNDENS. MEMBR MEGAPOLITAN. PRO RE RUST. NATUR. CURIOS. WETTERAV. MEMBR. HONOR.

CUM DUABUS TAB. AENEIS.

VRATISLAVIAE,

MDCCCXVII.

Lectori S.

Botanices amoenissimum studium, Medicis ac Philosophis tam veteris, quam medii aevi summopere cultum et inter fontes scientiae salutaris collocatum, nostris temporibus valde neglectum esse, immo, tanquam dulce animi a serioribus feriati oblectamentum, plerisque abhorreri, quotidiana heu! nimium docet experientia. Nec sane culpa vacat hodiernus studii methodus, cum Adonides et Botanophili non desistant, stirpium catalogo tam dubios hortorum proventus, quam itinerum festinanter emensorum spolia inferre et certis observationibus sua parum stabilita immiscere: unde specierum notitiam, quae verum scientiae fundamentum, labefactari et tandem chaos, post longam laborum seriem non nisi in singulis partibus extricabile nasci, nostra aetas vidit. Ex quo igitur amabile studium delibavimus, semper nobis in votis fuit, ut, omisso novitatis pruritu, ad certiorem specierum jamjam catalogis nostris insertarum cognitionem pro tenuitate virium aliquid conferremus; partim observando tam vivas, quam in hortis siccis conservatas; partim rimando quae de illis scripserant tam veteres, quam recentiores in arte magistri.

Cum vero immensa pene deterruisset stirpium dubiis obvolutarum copia, optime subvenit Clariss. *Besseri* effatum: Botanices jamjam mole sua laborantis incrementum omne nunc in monographiis generum esse positum *). Quibus incitati et simul occasionem hanc scribendi honorabilem nacti, generis Delphinii, quod prae aliis specierum dubiarum numero obruitur, non quidem monographiam absolutam hic sistimus, attamen observationum eo facientium syllogen exhibemus: quibus alias quasdam in Aquilegiae naturali affinitate conjunctum genus subjunximus. Accedunt icones aliquot, licet rudi nostra manu exaratae et ad sicca specimina factae, tamen, ni spes fallit, fidissimae, ideoque tolerabiles, quia stirpes vel horum partes sistunt, circa quas vario modo hallucinatum est.

---

*) Fl. Galic. I. in praef.

Delphinium

Char. essentialis.

Calyx nullus. Petala quinque, quorum summum calcaratum excipit cornu indivisum vel bipartibile nectarii sessilis mono- vel tetraphylli. Capsulae univalves solitariae, ternatae, quinatae.

Obs. I. Essentialis hujus generis ab Aconito differentia consistit in nectario sessili petaliformi, quod vel monophyllum est et, excepto cornu, quadrilobum in D. Consolida, Ajacis, Aconiti; vel tetraphyllum, foliolis duobus superioribus postice cornutis, inferioribus ungui impositis longiori vel breviori, superne canaliculato, basin versus tubuloso, quod in D. peregrino, grandifloro, intermedio, Staphysagria aliisque locum habet *). Ne tamen genus, respectu formae nectarii, in plura divellamus, vetat canon *Linnaeanus:* characterem non genus, sed genus characterem dare.

Obs. II. Foliola quatuor modo dicta *Hallero* **) totidem sunt petala interiora in D. Staphysagria, intermedio aliisque. Horum sola duo superiora *Linnaeus* sub nectario intelligit in speciebus tricapsularibus ideoque nectarium diphyllum tribuit D. peregrino, elato aliisque ***): inferiora Illi labella audiunt, quae hinc integra vocat in D. grandifloro, bifida in D. elato. Ab hac terminologia tamen discedit tum sub D. peregrino, cui petala novem tribuit, nectaria inferiora petalorum lateralium nomine salutans, tum in descriptione D. elati †), ubi nectarii labia superiora et inferiora distinguit. Hunc partes designandi modum adoptavit optimus *Gouanus*, in D. hybrido suo ††) adnotans nectarium

*) Conf. tab. nostr. II. litt. b. c. f. g. i. k. n. o.

**) Hort. Goett. ed. 2. p. 93. Stirp. Helvet. p. 93. 94.

***) Hort. Cliffort p. 213.

†) Hort. Upsal. p. 151.

††) Illustr. bot. p. 32.

tetraphyllum, nempe compositum e foliolis duobus superioribus et totidem inferioribus. Non tamen sectatores obtinuit. Ita enim Clariss. *M. a Bieberstein* *) sub labellis non nisi horum par inferius intelligit, superiori autem „galeae" novum nomen imponit. Alio novo vocabulo Cl. *Willdenovius* **) organa haec petaliformia salutat et „coronam" vocat, cujus foliola superiora et inferiora describit. Hic clarissimorum virorum dissensus non parum auxit specierum in hoc genere incertitudinem, cui tollendae valde nos inservituros esse puto, si in terminis, quibus *Linnaeus* in Horto Upsaliensi, *Gouanus* in Illustrationibus usi sunt, perseveramus. Distinguimus itaque in speciebus tricapsularibus nectarii foliola quatuor, quorum superiora duo e labello et cornu, inferiora similiter ex ungue et labello componuntur.

Obs. III. Characterem generis *Linnaeanum*, a recentiorum plerisque intactum, infelici successu nuper ita mutatum legimus: „Calyx colora-„tus 5—6 partitus, lacinia superiore infra calcarata. Petala 2—4, „calcare calycino tecta. Capsula erectae solitariae aut ternatae. Semi-„na saepius subhirsuta ***)." Mittimus, calycem cum *Jussiaeo* vocari, quod omnium fere consensu corolla est: id autem volumus, illum nec quinque- nec sexpartitum esse, sed semper e foliolis quinque vel sex distinctis compositum. Petala (i. e. nectaria) nunquam duplici numero vidimus, sed vel unum adest, vel quaterna; nec horum non nisi superiora duo in processum, calcare petali vaginatum, abeunt. Capsulae non tantum solitariae vel ternatae, sed etiam quinatae. Denique semina in D. intermedio, fisso, grandifloro, Staphysagria aliisque nunquam nisi glabra conspeximus.

Obs. IV. Seminis tamen testa, sicut in Aconito, nucleum laxe et multis cum plicis ambit, idque evidentissimum est in D. fisso W. K. ubi superficies ejus numerosis lamellis sibi incumbentibus contegitur, quod, obiter spectatum, hirsutiem simulat.

---

*) Fl. taur. caucas. II. p. 12. 13.

**) Enum. pl. h. Berolin. p. 574.

***) *Pohlii* Cent. Fl. Bohem. II. p. 206.

Species

* Unicapsulares; nectar. monophyllis.

1. *D. Consolida* Linn. Sp. pl. Ed. 2. I. p. 748.

Delphinium caule brachito diffuso, floribus sparsis (capsulis ovatis) Hall. Helv. n. 1203. (Hic character valde praestat *Linnaeano* lubrico, a sola caulis divisione desumto
Fior Capuccio genus alt. Caesalp VI. c. 69.
Flos regius sylvetris Dodon Pempt. II. 3. c. IX. c. ic.
Consolida regalis Camer. Epit. p. 521. c ic. opt.
Consolida regalis arvensis C. Bauh. Pin. p. 142.
Consolida regalis flore minore J. Bauh. Hist. III. p. 210. c. ic. mediocr.
Delphinium segetum fl. caeruleo Tournef. Inst. p. 426. Ponted. Antholog. p. 79.
Delphinium Consolida Neck. Gallo-Belg. p. 233. Poll. Palat. II. n. 512. Smith. Britt. p. 577. Fl. Dan. t. 683. Endl. Schles. Naturfr. VII. t. 48.

Pontedera l. c. ubi florem describit, simul observat: partem floris anteriorem, fructus dum crescere incipiat et gravior evadat, descendere, posteriorem vero i. e. caudam, magis attolli, quo succus in hac contentus ad embryonem transeat. Idem contingere, si flos a rore vel pluvia deprimatur.

Variat *β*) caule foliisque pubescentibus,

γ) flore albo, rubro, violaceo, variegato, pleno, Tournef. l. c.

Habitat inter segetes totius Europae ex gr. Sueciae, Daniae, Angliae, Germaniae, Galiciae, Galliae, Italiae; nec non in Graecia minore (*Sibthorp*), in terris mari Caspio adjacentibus (*M. Bieberstein*) et in America septentrionali (*Purſh*), sed huic ex Europa procul dubio inducta.

2. *D. Ajacis* Linn. l. c.

Delphinium caule recto spicato (caps. ovato-oblongis) Hall. Helv. n. 1202.
Fior Capuccio Caesalp. VI. c. 69.
Flos regius Dodon. Pempt. II. 3. c. IX. c. ic.
Delphinium elatius Clus. Hist. II. p. 205. c. ic.
Consolida regalis hortensis I. et III. C. B. Pin. p. 142.
Consolida regalis erectior J. Bauh. Hist. III. p. 211. c. ic.

Delphinium hortense Tournef. Inst. p. 426.
Delphinium sativum Riv. Irreg. Pentap. t. 123.

Variat β) statura minori, herba magis canescente, floribus minoribus, pistillis ternis.

Delphinium ambiguum Linn. I. c. p. 749.

Non dubitamus, quin sit merà varietas. *Clusii* enim planta, a *Linnaeo* huc relata, cum judicioso Fl. Caucas. auctore (II. 12.) omni jure ad D. Ajacis refertur. „Flori succedunt (inquit *Clusius*) singularia, rarius plura cornicula." Petalum sextum *Clusii*, quod *Linnaeus* differentiam specificam ingredi jussit, nectarium esse monophyllum descriptio evidenter docet. *C. Bauhini* Consolidam regal. hort. II. fl. minore non nisi varietatis lege a prima differre, ex allatis synonymis elucet. *Fontanesius* de hac planta, quam *Linnaeus* e Mauritania oriundam dicit, nil habet in Fl. Atlant. I. p. 427.: nec nisi differentiam *Linnaei* et synonyma in Spec. plant. adducta transscribit. Neque D. ambiguum *Lois.* (Addit. ad Fl. Gall. p. 85.) a D. Consolida vel Ajacis differre videtur, multo minus novam speciem constituit, quam Cel. *Candollius* (Fl. Gall. T. V. p. 641.) D. pubescentis nomine salutat. Characteres enim, quibus illud tum a D. Consolida et Ajacis, tum a D. ambiguo L. separare conatur, instabiles esse, cuique facile patet.

γ) floribus omnium colorum, quorum catalogum, si placet, videas apud *Tournef.* (Institut. p. 426—28).

δ) flore pleno et semipleno.

Habitare dicit *Linnaeus* „in Helvetia ad maceries": sed *Hallerus* „exoticam plantam passim in ruderosis Helvetiae provenire" docet. In Gallia „quasi sponte" *(Lois.)* „Colitur in hortis Etruriae, quamvis et sponte proveniat in agris" *(Caesalp.)*. „In cultis haud rarum" (*M. Bieberstein*): sed in Fl. Graeca omittitur. Ignoramus igitur veram patriam plantae, etiam *J. Bauhino* et *Clusio* non nisi cultura notae. Hanc tamen esse Mauritaniam et Barbariam, e supradictis probabile fit.

3. *D. Aconiti* Linn. Mant. p. 77. c. descr.

Delphinium nectarii labio 4dentato, ramulis unifloris, capsulis cylindricis.
Delphinium Aconiti Vahl. Symb I. t. 13.

Habitat in Dardanellis (*Forskål*).

* * Tricapsulares; nect. tetraphyllis.

† Labellis inferior. integris v. emarginatis.

4. *D. grandiflorum* Linn. Sp. pl. Ed. 2. p. 749.

D. fol. lineari-multipartitis, labellis omnibus indivisis.
D. elatius subincanum perenne etc. Amm. Ruth. n. 175.
D. nect. diphyllis: labell. integris, flor. subsolitariis, fol. compositis lineari-multipartitis. Linn. Hort. Ups. p. 150. c. descr. Mill. ic. t. 250. f. 1. (Ed. Germ. t. 293. f. 1.) Gmel. Sib. IV p. 187. t. 78.
D. virgatum h. Vindob. (quoad specim. inde missa in collect. amicissimi Otto, h. R. Berol. insp.).

Descriptioni, apud *Ammannum* et in h. Upsal. exstanti, adde: Nectarii corollae concoloris labella superiora ovata integra obtusissima; inferiora quadruplo majora subrotunda, basi barbata. Calcar rectum, apice emarginatum, longitudine petalorum inferiorum.

Huic maxime affine et forte mera ejus varietas est D. sinense h. *Gorenk.* Serius tamen florere dicitur.

Habitat in Sibiriae regionibus transbaicalensibus et ad Chilok fluvium (*Ammannus*). In omni Sibiria ad Ochotense usque mare (*Gmelinus*).

5. *D. peregrinum* Linn. l. c.

D. fol. palmatis, lacin. subdivisis; calcaribus corolla longioribus, labell. superioribus bilobis.
Consolida regalis latifolia parvo flore C. Bauh. Prodr. p. 74. c ic. mediocri. Moris. Hist. III. p. 466. s. 12. t. 4. f. 2. icon melior et satis bona.
Consolida regalis peregrina parvo flore J. B. Hist. III. p. 212. c. ic. planta cultae, quoad habitum mediocri, sed quoad florem bona.
D. latifolium parvo fl. Tournef. Inst. p. 426.
D. peregrinum Desfont. Atlant. I. p. 426. c. descr.

Linnaeus petala novem numerat, nempe praeter nectaria (tria si petalum calcaratum adnumeres) quatuor petala inferiora et duo lateralia. Revera tamen, ut in congeneribus tricapsularibus, nectarium adest tetraphyllum, labell. superioribus bilobis, quorum lobus superior obovatus

bifidus minor, inferior major subrotundus; inferioribus subrotundis ungui impositis praelongo planiusculo, nec ut in D. Staphysagria, intermedio aliisque, basi tubuloso. Conf. icon. nostr. t. II. litt. e. f. g.

Variat β) fol. densius positis, in crebriores et angustiores lacinias divisis.

D. peregrinum All. Pedem. II. p. 63. t. 25. f. 3.

Cl. *Allionius* hanc plantam in Enum. stirp. Nicaeensium p. 200. a Consolida reg. latifolia parvo fl. C. Bauh. diversam putaverat: postea tamen, *Linnaeum* secutus, cum Ejus D. peregrino conjunxit. *Candollius* in fl. Gall. F. V. p. 641. iterum separat nomine D. juncei et a D. peregrino e Pyrenaeis misso distinctam putat foliorum consistentia magis coriacea, petalorum (i. e. nectar. inferiorum) ungue brevi, lamina ovata vel subrotunda, nec basi cordata. Est tamen, ni fallimur, sola varietas.

Incolit D. peregrinum terras calidiores mari mediterraneo adjacentes. „Hispanicum" vocat *Parkinsonus*. In agro Nicaeensi invenit *Allionius*, in Ins. Melita, in Sicilia et Italia *Rajus*. Romae ad vias lectum ipse possideo, Neapoli habuerunt *Bauhini*, ex Aleppo *Morisonus*. In asperis et apricis Graeciae et Archipelagi legit *Sibthorp*, inter segetes agri Tunetani et Algeriensis *Fontanesius*.

6. *D. Staphysagria* Linn. l. c. p. 750.

D. fol. palmatis, lacin. ovatis subincisis; calcaribus corolla duplo brevioribus; labell. integris.

Staphisagria Caesalp. XV. c. 31.

Staphysagria Matthioli Dalech. Lugd. II. 1629. c. ic. habitum bene exprimente. Dodon. Pempt. III. 2. c. X. c. ic. bona.

Staphisagria s. herba pedicularis Cam. Epit. p. 947. Icon quoad habitam figurae Dodonaei postponenda, sed delineatio singularum partium, scil. foliorum, floris et fructus optima.

Staphysagria Blackw. ed. Germ. t. 265. (exclusis fig. 3—15. 17—18. 20—21. quae ad D. intermedium. Ait. spectant). Riv. Irreg. Pent. t. 125.

Delphinium Platani folio Tournef. Inst. p. 428. Hall. Goett. Ed. 2. p. 93.

Delphinium Staphysagria Seen. It. Dalmat. descr. n. 2. Willd. Enum. h. Berol. p. 574.
Delphinium maritimum Hortul. ex Bessero (Catal. pl. h. Cremenec. Suppl. III. p. 28).

Caulis plantae spontaneae villosissimus, pilis longioribus et brevioribus mixtis. Folia longe petiolata. Flores saturate caerulei, in culta dilutiores; calcare petalis duplo, pedicellis triplo et ultra breviore. Nectarii foliola superiora petalis breviora sunt, inferiora his longiora. Priorum processus calcariformis brevis subincurvus; labellum longius lanceolatum utrinque sinum, margine superiori vero dentem admittit et in extremitatem obliquam obtusam integram terminatur. Posteriorum unguis semifistulosus est; labellum obovatum subemarginatum et, sicut in superioribus, crenatum. Conf. icon. nostr. t. II. litt. m. n. o.

Variat β) fol. 7 partitis, acuminatis, albo-venosis; corallis minoribus, ex albō sordide caerulescentibus, calcare longitudine pedicelli Linn. Syst. Veg. ed. XII. p. 371.

Delphinium pictum Willd. Enum. p. 574. (quoad specimina horti Berolinensis).

Loci natales fere iidem sunt, qui D. peregrino: tamen locis opacioribus delectari videtur. Monspessuli, quondam frequens, nunc rarius (*Dalech. Magnol. Gouan*). In Galloprovincia (*Gerard*). In agro Nicaeensi (*Allionius*). In Istria (*Matthiolus*): negante tamen Cl. *Host* (Syn. pl. Austr. p 296). In Dalmatia (*Seenus*); In Italiae opacis (*Caesalp.*). In Calabriae M. Pollino (*Berger*). Ad pagos in Ins. Creta, praesertim locis umbrosis suburbanis frequens, nec non in Zazintho (*Sibthorp*). In Ins. Minorca; nec non in Syriae M. Libano (*Haller*).

† † Labellis inferioribus bilobis vel bipartitis.

Species hujus subdivisionis difficillime distinguuntur certis characteribus. Omnibus, praeter radicem perennem, caulem subhirsutum, vel s superiori s inferiori parte glabrum, folia petiolata, subrotunda, laciniata, flores racemosos, pedunculos bracteatos, commune est: nectarii labellum superius emarginatum vel bifidum, inferioris unguis canaliculatus, basi hinc dentem obtusum exserens, qui terminum designat,

quo tubulus nectariferus brevissimus superne in semicanalem abit, labellum irregulariter quadratum reflexum, supra margineque hirsutum, bilobum vel bipartitum, lobis oblongo-ovatis.

7. *D. intermedium* Ait. Kew. II. p. 244.

D. fol. lobatis incisis; bracteis setaceis flori approximatis; labellis petalo brevioribus integerrimis.

Radix (ex *Clusio*) tuberosa, nonnihil concava, nigra. Caulis simplex vel superne ramosus, strictus, fistulosus, striatus, inferiore parte rore glauco inductus, superne plerumque caerulescens et plus minus pubescens, punctis vel granulis flavis pellucidis villo immixtis. Folia supra, exceptis venis, glabra, subtus margineque pilosa, petiolis elevantur triquetris, superne canaliculatis, basi parum dilatatis. Sunt ambitu subrotunda, quinqueloba, fissuris ultra medium disci productis, lobis baseos nunc recta oppositis, nunc approximatis, omnibus rhombeo-obovatis trifidis incisis. Superiora gradatim simpliciora fiunt et sic in bracteas mutantur. Racemus florum terminalis, saepe etiam plures laterales adsunt. Pedunculi sub flore incrassati, quorum inferiores de axilla bracteae lineari-setaceae exeunt. Aliae duae vel tres similes, sed minores, eaedemque coloratae bracteae ipsi pedunculo insident, quarum inferior solitaria mediam, superiores suboppositae superiorem ejus partem tenent, nec tamen florem attingunt. Corolla atro-caerulea, dilutioris tamen coloris, ubi planta laetius vegetat, extus pilis et atomis flavis obducta. Petala obtusa, plana, calcare nunc recto, nunc deorsum curvato, subinde crispo paulo breviora. Nectaria petalis constanter multo breviora, fusca, tetraphylla; superiorum lamina emarginata, nuda, margine, praeprimis antrorsum, ciliata; inferiorum ungue unidentato, labello bilobo, e medio et margine, ceterum integerrimo, pilos luteos exserente. Styli plerumque glabri, rarius pilosi; pariter capsulae. Semina angulata, rugosa.

Haec est descriptio plantae, quae Silesiae nostrae montes altiores, inhabitat. Hujus synonyma sunt:

Aconitum Lycoctonum Clus. Pannon. p. 404. fl. Delphinii I. Silesiacum Hist. II. p. 94. c. ic.
Aconitum Lycoct. caeruleum calcari magno J. B. Hist. III. p. 657. c. ic.
Aconitum caerul. hirsutum fl. Consolida regalis C. B. Pin. p. 183.
Acon. Lycoct. fl. Delphinii latifolium Besl. Eyst. Aest. Ord. 1. tab. undec. f. 1.
Delph. perenne Aconiti fol. ampliori etc. Amm. Ruthen. p. 131. Hall. Goett. p. 93.

Delphinium rad. cava, fol. latioribus trilobatis var. α. Hall. Enum. p. 314.
Delphinium trisiliquum fol. semiquinquelobis etc. var. α. Ejusd. Hist. st. Helv. n. 1201.
Delphinium nect. diphyllis etc. var. III. α. β. Gmel. Sibir. IV. p. 187. t. 79. 80.
Delphinium nect. diphyllis etc. Mill. Icon. ed. Germ. t. 119.
Delphinium elatum Mattuschk. Enum. Stirp. Siles. n. 497. Krock. Fl. Siles. II. n. 833. Kniph. Cent. VI. n. 35. Schkuhr. Ench. bot. II. p. 84. t. 145. (pl. hortensis flor. dilutioribus, quam in sylvestri, quod auctor aetati plantae provectiori tribuit).
Delphinium intermedium Host. Syn. pl. Austr. p. 295. c. descr.
Delphinium alpinum W. et Kit. pl. rar. Hung. III. t. 246.
Delphinium intermedium β. alpinum Wahlenb. fl. Carp. n. 530.

Pro diversitate autem coeli, aetatis, nec non soli, quod planta inhabitat vel in quo culta est, mire variat et singulares formas induit, quarum plures varia nomina apud auctores sortitae sunt et quarum maxime notabiles hic recensebimus:

β) Caule glabro; fol. glabriusculis; flor. saepius saturate violaceis.

Delph. lusitan. glabrum Aconiti fol. Rol. Ind. pl. h. Kraus. p. 61. t. 3. (Huc, nec cum *Linnaeo* ad D. grandiflorum, referendum est, excluso tamen synonymo Tournefortiano).
Delph. nect. diphyllis etc. α. Linn. H. Upsal. p. 151. (caul. laevis humanae altitudinis; fol. glabra).
Delph. nectar. diphyllis etc. var. I. α. Gmel. Sibir. IV. p. 187. t. 75. (in quibusdam ad D. flexuosum accedit).
Delph. nectar. diphyllis etc. Mill. Icon. (ed. Germ.) t. 293. f. 2. (differt flor. dilute caeruleis).
Delph. siliquis ternis etc. Hall. Goett. p. 94. (fol. glabra).
Delph. hybridum Gou. Illustr. p. 33. (caules foliaque glaberrima. *Linnaeus* pro hybrida prole D. elati et Acon. Napelli habuit, ut e litteris Ejus ad *Gouanum* patet).
Delph. exaltatum Ait. Kew. II. p. 244. (caulis foliaque glabra). Pursh Flor. Americ. Sept. II. p. 371.
Delph. tridactylum Mich. Fl. Bor. Amer. I. p. 314. (fide *Purschii* huc pertinet, nec descriptio contradicit. „Folia glabriuscula").
Delph. anomalum Spreng. (quoad specimen ab amiciss. Viro communicatum).
Delph. americanum Hortul. (ex *Bessero*, Cat. pl. h. Cremenec. Suppl. III. p. 28).

γ) Caule foliisque hirsutis; loborum folii laciniis angustioribus; floribus dilute caeruleis; labell. quoque superioribus bifidis barbatis.

Delph. elatum Lois. Fl. Gall. I. p. 318.
Delph. intermedium Ejusd. Additam. p. 86.
Delph. montanum Decand. Flor. Franc. T. V. p. 641. (quoad specimina, quae coram habeo, a b. viris *Rohde* et *Berger* in Pyrenaeorum valle d'Eynes lecta).

δ) Caule foliisque hirsutis, flor. maximis.

Delph. orientale lato Aconiti folio, flore magno Tournef Cor. p. 30.?
Delph. speciosum M. Bieberst. Caucas. II. p. 12. (quoad descriptionem auctoris et specimina h. Berolinensis).

ε) Folii loborum margine subinvoluto; floribus dilute caeruleis.

Delph. urceolatum Jacq. rar. t. 101. Coll. I. p. 153. c. descr.

ϛ) Foliis trifidis, basi cuneiformi.

Delph. perenne etc. var. β. Hall. Goett. p. 93.
Delph. cuneatum Spreng. (quoad specimina, e seminibus h. bot. Halensis educata).

η) Folii lacin. latioribus minus distinctis, quo in casu etiam petala latiora et obtusiora esse solent.

ϑ) Folii lacin. longioribus minus incisis; petalis simul longioribus et angustioribus; labellis superioribus bifidis.

Delph. elatum Willden. Sp. pl. II. p. 1229. (quoad specimen ab amiciss. *Otto* communicatum).
Delph. elatum Act. Kew. II. p. 244 ?

ι) Floribus, excepto cornu, ochroleucis; petalis simul angustioribus, apice inflexo. (Haec varietas primo distinctam speciem simulat, sed aliam possideo petalis apice tantum discoloribus seu ochroleucis, quae transitum in formam vulgarem evidenter demonstrat).

κ) Floribus duplo minoribus, amoene caeruleis.

Delph. amoenum h. Erford. (Quoad specimen a Cl. *Bernhardio* missum).

λ) Calcare apice bifido.

Delph. nectar. diphyllis etc. var. I. β. Gmel. Sibir. IV p 187. t. 176.

Ad quamnam harum pertineat Delph. orientale perenne Aconiti folio fl. albo et caeruleo Tournef. Cor. p. 30. e charactere brevissimo dijudicari nequit.

Has omnes unius ejusdemque speciei varietatis esse sollicita et iterata inspectione edocti sumus. Characteres enim distinctioni succurrentes, saepe terminis exprimi vix possunt; plerumque etiam plures eorum vario modo et gradu combinantur, ut, ad quamnam formam pertineat individuum, quod coram est, vix ac ne vix quidem dicas.

Incolit convalles montium altiorum umbrosas, rivis percursas terrae continentis hemisphaerae borealis inter gradum latitudinis 40 et 55. Lectum enim est in Pyrenaeorum valle d'Eynes (*Rohde, Berger, Decandolle*), in Sabaudiae alpium convallibus (*Allioni*) in Helvetiae variis montibus (*Haller*) in Silesiae Com. Glazensis montibus altioribus ad rivulos ex. gr. in valle Wölfelsgrund, qua in M. Schneeberg adscenditur (*Seliger, Guenther*) in montibus territorii Freywaldensis Siles. Austriacae (*Clusius*), ibidem haud procul oppido Freudenthal (*Jacquinus*), ad rupes Carpathorum subalpinas et inferalpinas (*Wahlenberg*), in Pannoniae convallibus alpinis (*W. et Kitaibel*), in Caucasi alpe Kaischaur (*M. Bieberstein*), in regionibus juxta Uralenses montes et ad Jaicum fluvium (*Ammann*), in omni Sibiria usque in Camtschatkam (*Gmelinus*), in rupestribus umbrosis montium Virginiae et Carolinae (*Michaux, Purſh*).

8. *D. flexuosum* M. Bieberst. taur. caucas. II. p. 13.

Delph. fol. lobatis incisis; bract. oblongis connatis flori contiguis; labell. petalo brevioribus crenatis.

Icon. nostr. t. I. et t. II. litt. a. b. c. d. (sec. specimen caucasicum e collect. amiciss. *Otto*).

Caulis flexuosus, angulatus, in speciminibus nostris omnino glaber, superne ramosus, rubicundus, farctus. Folia petiolata, petiolo supra plano, basin versus pilis longis ciliato, superiorum brevissimo. Sunt porro subrotundo - cordata, quinqueloba, lobis ovato - rhombeis, arcte et profunde serratis; utrinque glabra vel venis tantum et margine pilosa. Florum racemi plures caulem terminant, pedunculi communi pariter flexuoso, partialibus pollicaribus glabris, saepe pluribus ex uno puncto. Bracteae pro more tres adsunt oblongo-lanceolatae, obtusae, plerumque ciliatae; harum una pedunculum sustentat, duae autem minores, oppositae, basi sua subconnatae et flori tanquam calyculus immediate subjectae sunt, quod characterem optimum hujus speciei praebet. Floris color et magnitudo ut in D. intermedio. Petala plana, obtusa, glabra,

calcare recto parum breviora. Labella fusca; superiora acuta, bifida, glabra; inferiora pilis flavis medio margineque ornata, bipartita, lacin. semiovatis, margine exteriore dentatis. Styli glabri. Capsulae reticulato-venosae.

Habitat in Caucaso Iberico (*M. Bieberstein*).

9. *D. lilacinum* Willd. Suppl. pl. h. Berol. p. 39.

Delph fol. quinquelobis trifidis, lacin. subintegris; bract. setaceis flori approximatis; germin. tomentosis.

Ambigit inter D. intermedium Ait. et fissum W. K. et forte prioris varietas est. Quantum tamen e specimine h. Berolinensis ab amicissimo *Otto* communicato judicare licet, ab utroque distinctum statura minori et stylis tomentosis. Differt insuper a D. intermedio foliorum laciniis lanceolatis integris, cornu recto longitudine corollae; nectarii labellis corollae concoloribus, illamque aequantibus; a D. fisso autem petiolis non vaginantibus, sed basi parum dilatatis, nec non glabritie inferioris plantae partis. Caulis praeterea est teres, centro fistulosus, inferne halitu glauco, superne villo brevi crispo obductus; folia subtus vix pubescentia, superiora tripartita, lacin. trinerviis; bracteae ut in D. intermedio et fisso; flores dilute caerulescentes, minores quam in D. intermedio.

Locus natalis etiamnum latet.

10. *D. fissum* W. Kitaib. pl. rar. Hung. I. t. 81.

Delph. fol. multipartitis linearibus; petiol. vaginantibus; bract. setaceis approximatis; nectario exserto; germinibus glabris.

Delph. nectar. diphyllis etc var. γ Linn. Hort. Upsal. p. 151? (Nigricantem vocat nectarii limbum).

Delph. nectar diphyllis etc. var. II. α. 1. Gmel. Sibir. IV. p. 187. t. 77. (excluso synon. Ammanni).

Delph. hybridum W. Sp. plant. II p 1229. M. Bieberst Caucas. II. n 1050. (Est, sicuti suspicatur sagaciss. auctor, omnino eadem planta vel potius ejus variatio tota hirsuta, ut Caucasica, quae coram habemus, specimina docent.

Delph. hirsutum Pers. Syn. II. p. 82. (Sola mutatio nominis, eaque non laudanda, cum alia nobis jam sit species, a Cl. Rothio sic denominata).

Descriptioni a *Schultesio* (Flor. Austr. Ed. 2. II. n. 1796.) exhibitae, haec adde: Caulis flexuosus, nunc basi villosus, superne glaber; nunc ad summitatem usque cum ipsis corollis villosus, villo molli deflexo. Folia multipartita, lacin. basi angustissimis, ut fere composita dici possent; omnia petiolata, petiolis longioribus, quam in D. intermedio, teretibus, superne sulco exaratis. Pedunculi ad basin una, paulo supra medium duabus bracteis lineari - setaceis. Flores azurei. Nectarii labella nunc tota caerulea, nunc basi, nunc apice albida; superiora bifida nuda, inferiora bipartita, villosa, margine exteriore obtusissime repando-dentata. Styli plerumque glabri. Semina lamellosa, ob multas plicas tenuissimas a testa formatas.

Variat *β)* coroll. ochroleucis M. Bieberst. l. c.

Delph. nectar., diphyllis etc. var. *β*. Linn. H. Ups. p. 151.?

Habitat in M. Domuglet, ad sinistram fluvii Cserna ripam prope thermas Herculis (*W. Kitaibel*); in Tauria et Caucaso demissiore (*M. Bieberstein*).

11. *D. puniceum* Pall. It. P. III. p. 736. descr. n. 96.

Delphinium fol. multipartitis linearibus; bract. infra medium pedunculi; nectario petalis longiore; germin. tomentosis.

Aconitum Lycoct. flore Delphinii II. Clus. Hist. II. p. 95. (Utique huc pertinet ob caulem flexuosum, folia lineari-multifida, petiolos longos vaginantes, flores purpureos, nectarium petala superans).
Delph. puniceum Linn. Suppl. p. 267. M. Bieberst. Caucas. II. n. 1051.

Descriptioni a Cel *Pallasio* l. c. datae haec addimus: Pedunculi bracteis tribus, ut mos generis, instructi. Harum inferior axillam format; reliquae in speciminibus tam spontaneis, quam cultis, quae coram habeo, constanter infra medium pedunculi insertae sunt: hinc *Linnaeus* filius: „bractea ad basin corollae nulla." Calcar petalis longius, apice nunc recto, nunc sursum vel deorsum directo. Nectaria petalis longiora, illisque concolora, basin versus dilutiora; superiorum labello bifido nudo; inferiorum pilis albis hirsuto bipartito, laciniis lanceolatis aequalibus integerrimis. Styli in fructu maturescente saepius divergentes. Germina tomentosa. Conf. iconem nostr. t. II. litt. e. f. g.

Ceterum Delphinio Gmelin. Sibir. IV. t. 77. hoc simillimum esse, *Pallasius* l. c. jam monuit et sane haec similitudo tanta est, ut vix specie separare liceat. Idem enim habitus, eadem caulis, petiolorum, foliorum et florum conformatio. Differt tantum bracteis infra pedunculi medium insertis, florum colore atropurpureo et stylis pubescentibus vel tomentosis. „Corollae calcar resupinatum emarginatum" inter characteristicas quidem notas assumsit Illustr. Fl. Caucas. auctor: sed hic conformationis modus, etiam in D. fisso occurrens, minime constans est, ut supra monuimus: nec minus Delphinium intermedium variat calcare recto, acuto, emarginato; apice sursum vel deorsum directo.

Habitat in aridissimis deserti circa Volgam maxime australem, praesertim in convallibus monticulorum circa salinas Tchapschatschi (*Pallas*); in campestribus ad Caucasum hinc inde (*M. Bieberstein*).

*** Quinquecapsulares; nectar. tetraphyllis.

12. *D. pentagynum Lam.* Encycl. II. p. 262.

Delphinium fol. lineari-multipartitis; labell. superioribus indivisis, inferioribus bilobis.

Delph. lusitan. glabrum Aconiti folio. Tourn. Inst. p. 426. (Monente Cl. *Desfontaines* fide herb. Vaillantiani huc pertinet).

Delph. pentagynum Desfont. Fl. Atlant. I. p. 427. t. 111. (*Willdenovius* in Sp. plant. II. p. 1231. descriptionem plantae e *Fontanesio* mutuavit, floris autem, quo fato nescimus, plane omisit.

Habitat Algeria inter segetes (*Desfontaines*). In Lusitania (*Tournef.*).

Species inquirendae.

* Unicapsulares; nectar. monophyllis.

Delph. tenuissimum Smith. Prodr. Fl. Graec. I. p. 370. Icon. t. 505. Ad Delph. Consolidam valde accedere videtur; tamen differt „ramulis capillaribus divaricatis."

* * Tricapsulares; nectar. tetraphyllis.

Delph. halteratum Smith. l. c. I. p. 371. Icon. t. 507. Delphinio peregrino L. nimis affine: differre dicitur: „statura majori, fol. magis divisis, petalis infimis patentibus, nec conniventibus." An D. junceum Dec.?

Delph. tricorne Mich. Fl. Bor. Amer. I. p. 314. Purfh. Fl. Amer. Septentr. II. p. 371. Ob „staturam pumilam (octo pollicum P.), fasciculum pauciflorum, capsulas arcuatas subreflexo-patulas" perquam distincta species videtur.

Delph. azureum Mich. l. c. Purfh. l. c. Species ob „folia lineari-multipartita, pedicellos breves, cornu sursum arcuatum, petala villosissima, flores amoene caeruleos" D. fisso proxima.

Delph. Requienii Decand. Fl Franc. T. V. p. 642. Descriptio manca. Bracteis in medio pedicellorum, nec apice vel basi collocatis a ceteris omnibus speciebus differre dicitur

Delph. dahuricum Bess. Catal. pl. h. bot. Cremenec. Suppl. III. p. 9. „D. (nectar. tetraphyllo) galeae phyllis inaequalibus ellipticis, labelli amplissimis, genitalia abscondentibus, subrotundis, crenulatis, basi barbatis; fol. mollibus, tri-subquinquepartitis, lacin cuneatis, subtrifido-inciso-dentatis. Petala colore et magnitudine ut in D. urceolato, nectarium violaceum. Perenne." Ita Besserus, in Suppl. IV. p. 8. addens, eandem plantam esse Delph. cheilanthum h. Gorenk.

Delph. pseudo-peregrinum h. Gorenk. ex Bess. Catal. pl. h. Cremenec. Supplem. IV. p. 8.

Delph. spurium h Gorenk. Bess. l. c. An D speciosum M. Bieberst? Hoc enim in herbario b. *Willdenovii* sub nomine D. spurii asservari, in litteris nos edocuit amiciss. *Otto.*

A q u i l e g i a

Char. essentialis.

Calyx nullus. Petala quinque. Nectaria totidem calcarata, cum petalis alternantia. Capsulae quinque univalves polyspermae.

Obs. I. Et in hoc genere nectaria e calcare et labello seu lamina componuntur: male itaque Cl. *Willdenovius* in Enum. pl. h. r. Berolin. p. 577. sub nectario nunc calcar, nunc laminam intelligit.

Obs. II. Seminis testa nucleum arcte ambit, quem in Delphinio et Aconito multis cum plicis includit.

Species

* Calcaribus incurvis.

1. *A. vulgaris* Linn. Sp. pl. Ed. 2. I. p. 752.

Aquilegia labellis stamina subaequantibus, calcare brevioribus; foliolis petiolatis, lobatis.

Aquilegia Caesalp. XV. c. 38.
Isopynon Dioscoridis Column. Phytobas. p. I. c. ic. opt.
Aquilegia sylvestris et hortensis C. B. Pin. p. 144. Tourn. Inst. p. 428. Garid. Pl. d'Aix t. 8.
Aquilegia fol. trilobatis etc. Hall. Helv. n. 1195.
Aquilegia vulgaris Poll. Palat. II. n. 513. c. descr. Fl. Dan. t. 695. Endl. Naturfreund V. t. 22.

Variat β) caule superne pedunculisque viscosis.

Aquilegiae vulgaris var. Wallroth. Ann. botan. p. 72.

Vidimus quoque plantam „in pratis ad pedes montium in Hungariae valle Szúlov Comitatus Trentschin" a D. *Rochelio* lectam et sub nomine A. viscosae missam, quae tamen ab A. viscosa L. Monspeliaca diversissima est, et ob habitum, ob foliorum florumque conformationem, cum A. vulgari conjugi debet, a qua non differt, nisi caule superne viscoso, petalis angustioribus, labellis stamine brevioribus. An haec A. viscosa W. et Kit. Pl. rar. Hung. II. t. 169?

γ) Flore diversimode pleno et omnium colorum; unde innumerae varietates, quarum nomina, si lubet, videas in C. Bauhini et Tournefortii locis citatis; icones autem apud Lobelium et Barrelierum, nec non in horto Eystettensi.

δ) Floribus magnis caeruleis; nectariorum oris flavis vel albis.

Aqu. orientalis viscosa, flore magno, partim caeruleo, partim albo Tournefort. Cor. p. 30.
Aqu. nectariis incurvis etc. β. sibirica Linn. Hort. Upsal. p. 152.
Aqu. vulgaris speciosa Ait. Kew. II. p. 247.
Aqu. bicolor Ehrh. Beytr. VII. p. 146.
Conferatur quoque A. praecox Pers. Syn. II. p. 85. quae forte A. canadensis praecox procerior H. R. Paris. Tournef. Inst. p. 429. Boerh. Ind. alt. I. p. 304.

ε) Flore quadruplo minori.

Talem „in dumetis ad latus meridionale montium schistosorum, quibus thermae Cudowenses Comitatus Glaz a septentrione includuntur“ legit Nobiliss. ab *Uechteriz* et nobiscum, pro sua in nos benevolentia, communicavit. Huic caulis cum petiolis hirsutior, quam in vulgari forma, praesertim superne, nec tamen viscosus. Folia subtus, praesertim ad venas, pilosa. Flores complures in caule et ramis, dilutissime caerulei; petalis vix stamina supereminentibus; labellis stamine brevioribus, albidis; cornubus incurvis.

Aquilegia vulgaris 9. dahurica Willd. Sp pl. II p. 1246.?
Aquilegia montana parvo flore Thalictri folio C. Bauh. Prodr. p. 75.

Licet haec vix aliter, nisi caule unifloro, a nostra differat: diffidenter tamen eam huc referimus ob summa, quibus premitur, dubia. Nulli enim praeter C. *Bauhinum* visa fuit planta, quam „in Helvetiorum alpibus et copiosissime in Moravia prope urbem Trebis sub arce Smilo in pratis vernali tempore“ reperiri asserit. *J. Bauhinus* enim verba fratris transscribit nihil addendo. *Rajus* Hist. 707.) synonymon Aquilegiae fol. Thalictri, floscul. minutissimis albis *Menzel.* Pug. rar. t. 8. f. . subjunxit, observans: non aliter videri hanc *Menzelii* plantam ab A. mont. parvo flor. C. B quam floris colore (quae illi caeruleus est) differre. His permotus *Morisonus* ex icone *Menzelii* et descriptione C. *Bauhini* Aquil. suam montanam parvo fl. Thal. fol. (Hist III s. 2. p. 458. t. 1. f. 5.) consarcinavit. Plantam, hoc modo obscuratam et confusam *Linnaeus* ad Isopyrum, aquilegioides dictum, citavit; quem secutus est, quamvis dubitanter *Hallerus*, simul descriptionem *C. Bauhini* excerpendo. Aliquam lucem his tenebris intulit Cel. *Lachenal*, qui in Actor Helveticorum T. VIII. t. 5. secundum iconem pulchram, cum planta sicca *C. Bauhini* adservatam, hanc delineari curavit: ex quo patet, vere Aquilegiae speciem esse, quam ad Aqu. viscosam L., caule et flore omnino diversam, retulit. E contrario *Menzelii* planta „in Apennini locis petrosis et in Alpibus circa Tridentum“ lecta, licet auctor „non tantum folia et radiculas, sed etiam flores valde exiguos cum Aquilegia convenire“ asserat, ab Isopyro thalictroide L tamen vix differt: habitus enim et folia eadem, et, quod aliis in icone florem, nobis potius fructum exprimere videtur. Descripsit quidem nuperrime Cel. *Sprengelius* herbam in M. Apennino lectam, sub nomine Isopyri aquilegioidis L. Pugill. rar. I. p. 40.) synonyma *Linnaeana* excludens, praeter *Morisoni* (qui tamen descriptionem e *C. Bauhino* desumsit) et *Menzelii*.

Sed in descriptione nil reperimus, quo ab I. thalictroide differat, praeter stipulas, quarum non nisi rudimenta adesse dicuntur et petala acuta. Denique monendum est, Cel. *Salisburium* in Act. Soc. Linn. Lond. Vol. VIII. p. 306. ubi species Isopyri enumerat, I. aquilegioides L. omisisse, quod itaque vel cum I. thalictroide conjungendum, vel e plantarum numero omnino excludendum videtur.

Habitat A. vulgaris in totius Europae tam australioris, quam septentrionalis nemorosis copiose ex gr. in Suecia, Dania, Germania, Anglia, Gallia, Helvetia, Italia (*Caesalpinus, Columna*), Graecia (*Sibthorp*). Etiam in Asiae Caucaso Iberico observatur (*M. Bieberstein*) et in Sibiria.

2. *A. viscosa* L. Mant. I. p. 77.

Aquilegia labellis stamine longioribus, calcaris longitudine; foliol. sessilibus lobatis, summis linearibus; caule viscoso.

Aquil. hirsuta flore viscoso Magn. Bot. Monsp. p. 26.

Aquil. viscosa Gou. Fl. Monsp. p. 267. c. descr. Ejusd. Illustr. p. 33. c. descr. et t. XIX. Icon haec statum plantae seminiferum exhibet et Cl. auctor flores se vidisse negat: hinc aliam plantae florentis adjecimus in tab. nostra II.

Aquil. viscosae hungaricae (W. Kit. rar. Hung. II. t. 169.) iconem non vidimus: conferantur tamen, quae ad A. vulgaris var. β. adnotata sunt. Pariter A. viscosam All. Fl. Pedem. II. n. 1506. quam in umbrosis alpinis Garrexii Cl. *Dana* et in alpinis Tendae et Vinadii Cl. *Bellardi* legerunt, huc revocare non audemus.

Vix ac ne vix quidem persuasi, hanc specie vere distinctam esse ab A. vulgari, separavimus tantum *Magnolii* et *Gouani* auctoritate inducti. Jam enim *Morisonus* monuit, (Hist. III. p. 457.) *Magnolii* plantam, demta caulis lanugine, florumque viscositate, vulgari Aquilegiae similem esse et in Syst. Veget. Ed. XIV. p. 505. legimus, e seminibus A. viscosae Monspeliensis a *Gouano* missis A. vulgarem enatam esse. Statura tamen plantae spontaneae multo minor, quam A. vulgaris. Omnes superiores ejus partes, ne flore quidem excepto, pilis glutiniferis (non tamen capitatis) scatent. Foliorum radicalium petiolus ultra medium in tres ramos dividitur, quorum singulus foliolum tripartitum seu foliola tria sessilia, triloba sustentat. E contrario in A. vulgari quilibet ramus iterum in tres ramulos finditur, quorum singulo foliolum tripartitum insidet. Caulina inferiora radicalibus similia, sed foliolis seu folioli partibus oblongis sub-

integris; superiora ternata, foliolis linearibus; summa simplicia. Flores duo s. tres caulem terminant, iis A. vulgaris similes: sed nectarii calcaribus minus incurvis, labio longiori.

Variat β) caule breviori simpliciusculo, flore majori.

Aquilegia alpina Lam. et Dec. Fl. Franc. Tom. IV. n. 4673.
Aquilegia pyrenaica Decand. Ibid. T. V. p. 640.

Ob foliorum florumque conformationem et caulem subviscosum omnino huc pertinet quoad specimina, in Pyrenaeis altioribus a b. *Bergero* lecta, quorum inspiciendorum nobis copiam fecit amiciss. *Guentherus*. Distinxit tamen nuperrime Cel. *Candollius*, non quidem ab A. viscosa, sed ab A alpina: quia hac omnibus in partibus duplo minor sit, caulem nudum habeat 1-2florum, calcar omnino rectum, labellum aequans, nec, ut in A. alpina, duplo brevius etc.

Habitat Monspelii „prope urbem Meyriols, ultra montem Esperou secus fluvium" (*Magnol*) „au Vigan" (*Gouan*). In sylvis alpium Provinciae (*Loiseleur.*). Specimina etiam vidimus in M. Ventoso, nec non in Italia „inter Pontiebo et Rissiota" lecta, quorum ad unum iconem nostram delineavimus.

3. *A. alpina* Linn. Sp. pl. Ed. 2. II. p. 752.

Aquilegia labellis stamine calcareque longioribus; foliolis sessilibus fissis, summis linearibus.

Aquil. montana magno flore C. B. Prodr. p. 75.
Aquil. fol. trilobatis, lobis tripartitis linearibus, caule paucifloro Hall. Helvet. n. 1196.
Aquil alpina Allion. Pedem. II. p. 64. t. 66. Ehrh. Beytr. VII. p. 146.

Et haec in plurimis cum A. vulgari congruit. Caulis superne pilosus, pilis subinde glutiniferis, qui igitur character perquam fallax est. Folia tamen alio modo divisa sunt, ac in A. vulgari vel viscosa: laciniis nempe angustioribus, rectilineis, nec rotundatis. Biternata sunt, foliolis nunc basi confluentibus, nunc distinctis et tunc intermedio pedicellato, lateralibus sessilibus. Caulina superiora foliolis gaudent lanceolato-linearibus integris summa simplicia sunt. Flores caerulei plerumque duo in apice caulis, majores quam in A. vulgari, calcare autem breviori, nec tamen

recto, ut vult cum *Linnaeo Ehrhartus*, sed pariter incurvo, ut optime monet *Hallerus*: incongrue *Reichardo* in Spec. pl. Ed. 2 dubitante, cum forte Cl. vir de A. viscosa loquatur.

Synonymon *Gmelini* (Fl. Sibir. IV. p. 185.) utpote dubium, omittimus: nectarii limbos enim vocat diversicolores, quod in A. alpina locum non habet, et foliola longiora latioraque, ac in A. montana magno flore C. Bauh. An A. vulgarem *β*. sibiricam L. intelligit?

Allionii plantam eandem esse dubitari posset, si sola icon adspiciatur, quae foliola lateralia petiolata exhibet: sed in descriptione Cl. auctor illa sessilia vocat et hoc modo speciem, praeter alia, ab A. vulgari distingui docet.

Haenkii Aquilegia alpina (Jacq. Coll. II. p. 39.) e Carinthiae et Tyrolis alpibus petita, licet descriptio cum A. alpina L. bene quadret, nec viscositatis caulinae mentio fiat, a Cel. *Host* (Syn. pl. Austr. p. 298.) tamen ad A. viscosam refertur.

Lamarkii A. alpinam e Pyrenaeis potius ad A. viscosam pertinere, supra monuimus.

Vero hinc non absimile est, A. alpinam L. in solis Helvetiae et Sabaudiae alpibus provenire. In monte prope thermas Fabarias (Leukerbad) copiosam legit *Burserus* et *C. Bauhino* attulit. Supra vallem alpinam Waldnacht legit *Scheuchzerus*; in pluribus Aquilegiensium et Rhaetiae montibus *Hallerus*; in Sabaudiae variis alpibus *Allionius*.

** Calcaribus rectis.

4. *A. canadensis* Linn. l. cit.

Aquilegia labellis petalo obtuso brevioribus; staminibus ultra petalum elongatis.

Aquil. pumila praecox canadensis Corn. canad. p. 59 ic. p. 60.
Aquil. nectar rectis; staminibus corolla longioribus Linn. Hort Upsal p. 153. cum ceteris synonymis.
Aquil. canadensis Kniph. Bot. Cent. XI n. 8. Schkuhr. Enchir. II. p. 90. t. 146. Pursh. Fl. Amer Sept. II. p. 372.

Perennem vocant *Linnaeus* et *Purschius*, qualem et nos semper vidimus; *Boerhaavius* in Ind. alt. pl. h. Lugd. Bot. p. 204. asserit, biennem esse. Fructus maturescentis styli divaricati, pilis pubescentes simplicibus scabris, quos *Schkuhrius* l. c. plumosos vidit.

Inter synonyma in Spec. pl. ed Willd. II. p. 1247. allata, etiam Lob. ic. 26. enumeratur. Sed *Lobelio* ut ceteris antiquioribus ante *Cornutum*, haec species incognita fuit. Legendum itaque Rob. ic. 26.

Habitat in fissuris rupium a Canada ad Carolinam usque (*Purſh*). Etiam in Sibiria semel legit Cl. *Pallas* (It. III. p. 230).

5. *A. viridiflora* Ait. Kew. II. p. 248.

Aquilegia labellis petalo obtuso longioribus; staminibus petalum subaequantibus.

Aquilegia viridiflora Willd. l. c. cum synonymis *Pallasii*, *Murrayi*, *Jacquini* et *Retzii*.

Variat β) floribus atropurpureis.

Aquil. atropurpurea Willd. Enum. pl. h. Berol. p. 577.

Cl. *Willdenovius* hanc labellis petala stylos staminaque aequantibus vult a A. viridiflora distingui: sed in planta, quam in horto per plures annos aluimus, petala semper labellis staminibusque breviora, stylos autem illis longiora vidimus. Semina huic granulata sunt, quae laevissima in A. vulgari.

Habitat in Sibiria.

Species inquirendae.

Aquilegia sylvarum humilis Gmel. Sibir. IV. p. 186. t. 74.

Aquilegia corniculata Vill. hort. Argentor. p. 250. Tribuitur illi „nectarium rectum, flos parvus viridescens." Dubitat tamen Cl. auctor, num sit species vel varietas, ad quam refert Aquil. corniculatam flor. albo minori Barrel. ic. 31., quae certe Aquil. vulgaris mera est varietas.

Aquilegia glandulosa h. Gorenk. (Spreng. Cat. sem. h. Halens. a. 1816).

Explicatio iconum.

Tab. I. Delphinium flexuosum M. Bieberst. e specimine Caucasico.

Tab. II. Aquilegia viscosa Linn. e specimine inter Pontiebo et Rissiota in Italia superiori lecto. Litt. a. Delphinii flexuosi M. B. flos. b. nectarium superius. c. nectar. inferius. d. pedunculus cum bracteis stylisque. e. Delph. peregrini Linn. flos. f. nectar. inferius. g. nectar. superius. h. Delph. punicei P. flos. i. nect. superius. k. nect. inferius. l. pedunculus cum bracteis et stylis. m. Delph. Staphysagriae L. flos. n. nectar. inferius. o. nectar. superius.

Addenda et Emendanda.

Pag.	4	Lin.	11	loc. horum leg. harum.
—	6	—	2	loc. non leg. vix. Cl. *Seenus* enim in descriptione Delph. Staphysagriae (It. Dalmat. p. 40.) eodem modo partes has designat.
—	—	—	24	Delph. intermedio, fisso etc. adde D. Ajacis.
—	7	—	4	loc. brachito leg. brachiato.
—	8	—	16	exclude: vel Ajacis.
—	—	—	19	exclude: et Ajacis, tum a D. ambiguo L.
—	10	—	16	loc. ipse possideo leg. ipsi possidemus.
—	11	—	1	haec descriptio Delph. Staphysagriae, quam Cl. *Seenus* in It. Dalm. p. 39. proponit, ob „folia 7-palmata, lobis trifidis acuminatis" potius varietatem β. designat.
—	13			Inter Delph. elatum Mattuschk. et D. intermedium Host. collocetur Delph. hirsutum Roth Beytr. II. p. 88. c. descr.
—	—			Delph. intermedii variet. β. synonymis adde: Delph. elatum Roth. l. c. p. 87.

Pag. 15 — 1 loc. varietatis leg. varietates.

— — — 8 adde: in montibus Delphinatus (*Villars*).

— 16 — 23 exclude: germinib. glabris. Caucasica enim specimina, ab amiciss. *Blume* M D. Astrachanensi nunc missa sunt, quorum capsulae immaturae tomentum evidens habent.

— 17 — 25 loc. habeo leg. habemus.

— 18 — 5 exclude: stylis pubescentibus vel tomentosis, secundum ea, quae supra annotavimus.

— 19 ad Delphin. dahuricum Bess haec nota: Delphinium Cheilanthus Fisch. quod fide Cl. *Besseri* huc retulimus, monente amiciss. *Fischero* in litt. est Gmel Sibir. IV. t. 76. quam iconem supra ut D. intermedii var. λ. recensuimus, nullam praeter calcar apice bifidum ab hac specie differentiam tunc observantes.

— 21 — 7 loc. Isopynon leg. Isopyron.

— — — 14 add. Vill Delph. III p. 708.

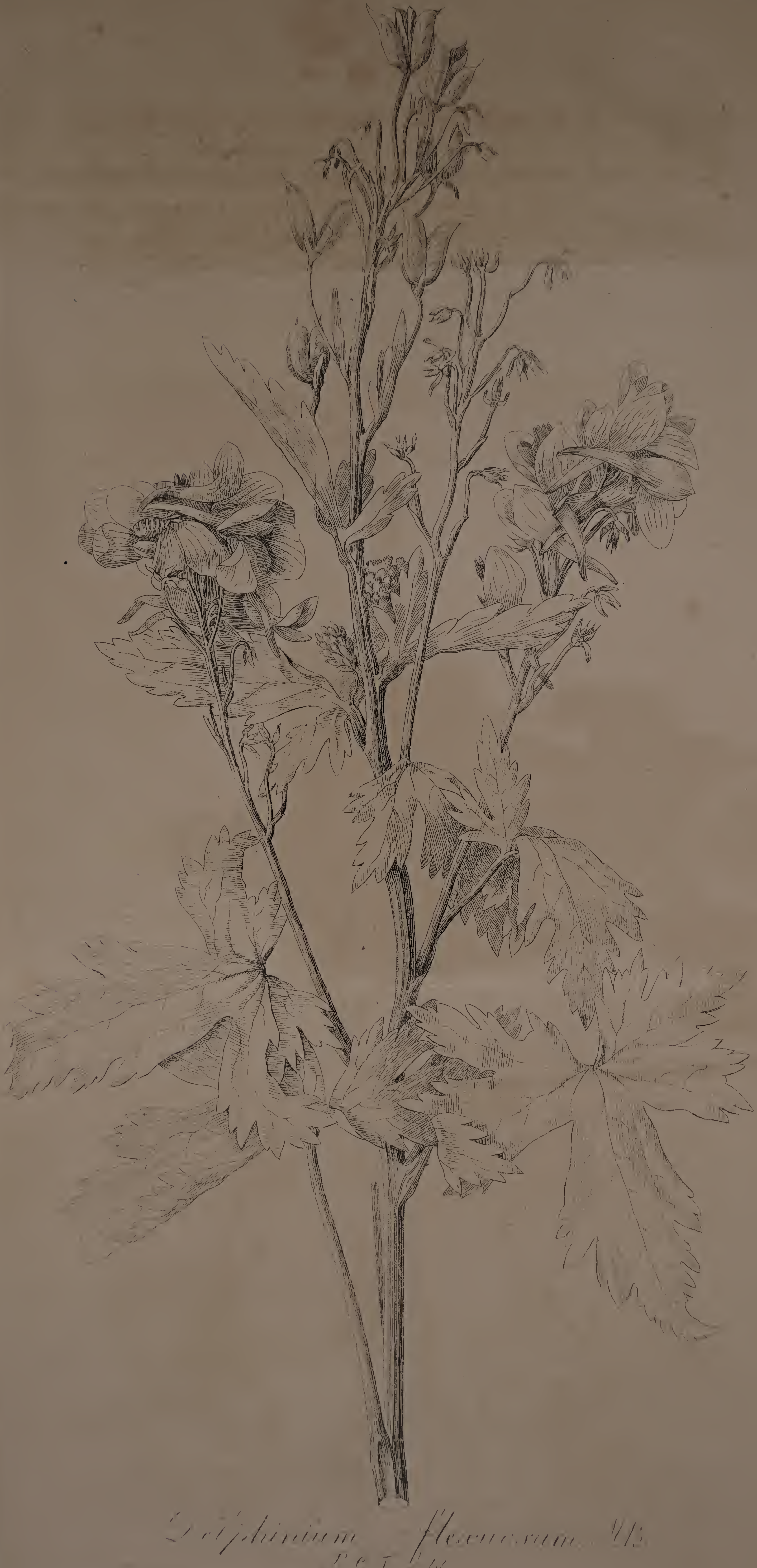
— — — 19 loc. conjugi leg. conjungi.

— 21 — — Aquil. vulgaris var. δ. synonymis adde: Aquilegia (sibirica) caule nudo, flor. caeruleis annulo albo donatis Lam. Dict. I p. 150. c. descr.

— 24 — 5 loc. A. alpina leg. A. alpina β.

— 25 — 15 in fine adde: idque bene, quoad specimen, quad *Cl. Schottio* debemus, in Austria lectum et plantae Monspeliensi omnimode conveniens. Idem esto judicium de Aqu. alpina Vill. Delph. III. p. 708.

— 26 — — Aquil. viridiflorae Ait. synonymis adde: Aquilegia (lutea) fol. parvis triternatis, foliolor. lobis divaricatis; corniculis florum longis vix incurvis, Lam. Dict. I. p. 149. c. descr. (excluso synonymo A. viscosae Gou.)

Delphinium flexuosum MB.

L. C. T. del.

Tab: II.

